

Eljött a szüret napja. Pontosabban a két gazda megegyezett, hogy elkezdik begyűjteni a termést. Nagy ládába szedték az uborkát, azokat meg egymásra rakták a kerítés mellé. Ott várták a hajnalra érkező szállítókat.

Elmúlt már éjfél, a falu mély álomba merült, amikor a kutya veszett csaholásba kezdett, és szokatlan zaj hallatszott a szérűskert felől. Az álmából ébredt gazda suta mozdulatokkal kereszte a lámpát, hogy szétnézzen odakint. Erős fényű lámpa volt, messzire szórt a fénye. Kondás Pál szinte megszedült attól, amit látott, és tüstént odament, hogy rendet tegyen. A szomszéd kapások ugyanis épp akkor emelték át a kerítésen az egyik ládát.

– Hé, mit műveltek?! – kiáltott rájuk. – Kotródjatok innét, tolvajok, rablók, csirkefogók!

Több szó már nem jött ki a száján, mert beléfojtotta egy szőlőkaró. Aztán ütötték, rúgták, ameddig mozdult, s ott feküdt vérben, míg az asszony rá nem talált. Amikor a hordágyon betették a mentőautóba, elhaló hangon odasúgta a feleségének:

– Látod, Juliskám, ennyit változott a világ, meg az emberiség kétezer év alatt. A szőlőskertből szérűskert lett. Néhány betű csak a különbség, de az ember, meg a gonosz ugyanaz maradt.



Czirok Ferenc rajza

Filemon Béla

## A Föld szelleme (L'Esprit de la Terre)

Gondolatok Pierre Teilhard de Chardin nyomán

Vajon miféle szelleme lehet a Földnek? Egyáltalán, milyen Földről van szó? A nagybetűs írásmód arra enged következtetni, hogy a Föld nevű bolygóról, arról a planétáról, amely, eddigi ismereteink szerint, egyedül lakott a tágabb környezetünkben. Ebben az esetben a szerző minden bizonnyal az élet valamiféle misztériumára gondol. Nem véletlen azonban, hogy a magyarban és még számos más nyelvben ugyanazt az szót használják mind a bolygóra mind pedig a termőföldre. Nem szabad ugyanis elfelejtenünk, miféle óriási hiedelemvilág kapcsolódik hozzá, de hazánkban is mind a mai napig léteznek, bár egyre kevésbé, a vetéshez fűződő rituális szokások. Korábban a föld jelentette az életet, rossz természetén komoly veszélyként fenyegetett az éhínség és a hozzá kapcsolódó betegségek. Egyes vidékeken a kenyér szó szinonimájaként használták az élet szót. Az első civilizált társadalmak sem véletlenül a bő termést nyújtó folyóvölgyek mentén alakultak ki. Gondoljunk bele: a nemzetközivé lett kultúra szavunk is latin eredetű, a „colere”-t kezdetben a földművelés megjelölésére használták, majd jelentésköre tovább gazdagodva jutott el a mai értelméig.

De vajon a szerző is hasonló megközelítésből nyúl a témához? Így ír erről Gaudefroy kanonoknak: „Olyan könyv megírásán töprengök, amelynek ez lenne a címe: 'A Föld könyve'. Nem franciaként vagy bármelyik osztály elemeként és tagjaként beszélnék, hanem mint Ember, vagy egyszerűen, mint 'földlakó'. El szeretném mondani, hogy miként bizakodik, mire törekszik, mivel telítődik, - de milyen csalódásokon is megy át, nyugtalankodik, sőt szédülni is kezd az ember, ha tudatosan kezdi látni az egész Föld (az Emberiség) sorsát és rendeltetését”. Ebből a rövid kis vallomásból az derül ki, hogy Teilhard de Chardin számára nem is annyira maga a Föld a lényeges, hanem inkább a rajta élő ember, aki már kilépett elnyűtt attribútumaiból és tisztán áll a Mindenség színe előtt, jól tudván, hogy a nagy bepillantás nem csupán élményként fog hatni, hanem lehetnek és lesznek is fájdalmas hatásai. Sorsról és rendeltetésről beszél, a Föld jövőjéről, ami megegyezik az emberiség jövőjével, amit explicit azzal is jelez, hogy felcserélhető fogalmakként használja azokat. Természetes és folyvást felmerülő vágya az embernek, hogy betekinthessen végre a dolgok mélyére, tisztán lát-

hassa a valóságot, megismerhesse végre sorsának összefüggéseit, rájöjjön létezése céljára. Ott van ugyanakkor az örök kétely is, sikerülhet-e ez a vállalkozás, valóban az igazságot pillantottuk meg, vagy csupán ismét érzéseink játszanak velünk, miként életünk során olyan gyakran? Óhatatlanul kísérget bennünket az ókori szofisták figyelmeztetése, mondván, hogy a valóság nem megismerhető, de ha megismerhető is lenne, az nem volna közölhető, ám amennyiben mégiscsak megismerhető és közölhető volna, annak közlése nem lennének megfelelő kifejezőeszközök.

Teilhard de Chardin a bevezetőben a következőképpen határozza meg művének célját: „A következő lapok nem szándékoznak közvetlenül védelmére kelni sem tudományos, sem vallásos ortodoxiának. Csak igen egyszerűen és nagyon őszintén szeretnék bemutatni egy sajátos világ-felfogást.” Figyelemre méltó, milyen óvatosan mégis határozottan utasítja el mind a tudományos mind a vallási nézeteket. Azzal, hogy az ortodoxia szót alkalmazza, már önmagában minősíti a különböző beidegződéseket, hiszen a kifejezésnek eleve valamiféle negatív kicsengése van, olyan dolgokra utal, melyek idejétmúltak, porosak, csak terhére vannak az embernek, akadályozzák a szabad mozgásban elzárják előle a friss oxigént. Azzal, hogy világfelfogásának bemutatását egyszerűen és nagyon őszintén szeretné végrehajtani, szintén azt akarja hangsúlyozni, hogy abban gyakorta előzetes beidegződéseink, pre-konceptióink akadályoznak bennünket.

A bevezetés következő bekezdésében konkrét példákat említ a gátló tényezőkkel kapcsolatban: „Napjainkban sok hívő csak elcsépelet megoldások homályát árasztja az Élet titkaira, mert szorongató problémáira nem a valósággal érintkezve keres válaszokat.” Itt jelenik meg a vallásos bigottság problémája, amikor a szertartások pusztán külső formalitásokká válnak, a rítusokból kilúgozódik az isteni szikra, a transzcendencia. A vallások folytonos megújítására való törekvések mögött is kezdetben mindig az a szándék áll, hogy ismét életet leheljenek bele. Egy keresztény példából kiindulva: egyes papok előszeretettel figyelmeztetik a hívőket a nagy ünnepek idején az átélés fontosságára. Karácsony ünnepén például nem azt kell előtérbe állítanunk, hogy kétezer évvel ezelőtt született a megváltó, mert az idő távlatának hangsúlyozásával maguk a hívők is eltávolodnak tőle. Az időtényező egyáltalán nem fontos, hangsúlyozzák, a döntő mozzanat a világrajövetelen van, az eljövotelen, az ünnepek pedig azért lényegesek, hogy alkalmat adjanak a hívőknek esztendőről esztendőre újra átélni a születés misztériumát, bennünk magunkban kell minden évben megszületnie annak érdekében, hogy kapcsolatban maradhassunk az

Égiekkel. Az Élet titkai - ahogy a szerző megfogalmazza - e nélkül a mozzanat nélkül rejtve maradnak előlünk.

A tudománnyal kapcsolatban a következőket állítja: „A tudósok pedig belevesznek kutatómunkájuk részleteibe, vagy hamis materializmusba tévednek, s ezért mintha nem is látnák, hogy éppen az ő felfedezéseik hatására miként vetődik fel aktivitásunk területén a Jövő döntő problémája.” Látványosan kettős érzelmekkel viseltetik iránta. Egyrészt a tudósok képtelenek kilépni mindennapi tevékenységük ketrecéből, másrészt viszont éppen az ő munkájuk révén készül a helyes irányba vezető út. Érdemes ezen a ponton a nálunk is ismert német pszichológus-filozófus, Thorwald Dethlefsen nevét megemlíteni, aki az Oidipusz mítosza című munkájában a következő nézetének ad hangot. Miközben a teológusok elefántcsont tornyaikba bezárkózva mindinkább elveszítik kapcsolatukat a valódi léttel, istennel, addig a tudósok, kutatók mind jobban közelítenek a transzcendens világ leírásához és megragadásához. Példaként hozza fel a csillagászok körében egyre inkább igazolódni látszó felfogást a világ keletkezésével kapcsolatban. Eszerint az univerzum egy szinte végtelen sűrűségű és igen parányi (ami egy gombostű fejének elenyésző hányada lenne) test „kirobbanásából” keletkezett, vagy mondhatnánk úgy is, korábban ebben a formában létezett. Egyes vizsgálatok azt valószínűsítik, hogy idővel a most még táguló világmindenség ellentétes belső mozgásba kezd, és valamikor újra eredeti formájába kerül. Hogy ez a folyamat periodikus vagy csupán egyszeri, kivételes eset lenne, még vitatott.

„Az Emberek saját szavaikba fulladnak, s az a veszély fenyegeti őket, hogy nem is veszik észre az igazi Problémát.” - írja a következőkben a francia tudós. Ezen a ponton először is fel kell figyelni arra, milyen előszeretettel alkalmazza egyes fogalmak megadása esetén a nagy kezdőbetűs írásmódot: Föld, Élet, Ember, Probléma ez idáig, majd később Tudomány, Vallás, Világ stb. Ezzel minden bizonnyal az a szándéka, hogy az olvasó ezeket a kifejezéseket ne a hétköznapi értelemben vegye, ne hétköznapi elkoptatott, talán nem is létező asszociációkat kapcsoljon hozzájuk. Arra indít, hogy az ember próbálja azokat maga elé képzelni, a maga számára megfogalmazni; emellett valamiféle emelkedett létformába helyezi őket, kicsit mintha misztikus burokba csomagolná azokat. Visszakanyarodva az idézett mondat értelméhez, mintha az imént leírtakra reflektálna: igenis elvesztek szavaink régi, archaikus jelentései, és ha nem frissítjük fel azokat, nem lehelünk új életet beléjük, bizony igencsak pórul járhatunk. Hamvas Béla azt állítja egyik írásában, hogy a világ valós leírására a modern nyelvek alkalmatlanok, nem így az archaikus nyelvek, mint a latin, az ógörög és a héber.